

HOE ZAT HET OOK ALWEER MET ...

...de valse handtekening?

Willem Heemskerk
redactielid

In de procesrechtelijke wereld van de valse handtekeningen wordt onderscheid gemaakt tussen authentieke en onderhandse akten. Niet de partij die de waarheid spreekt heeft het laatste woord, maar degene die erin slaagt zijn stellingen te bewijzen, al loopt die 'het risico dat het niet kan worden bewezen'.

Akten zijn ondertekende geschriften, bestemd om tot bewijs te dienen, aldus art. 183 lid 1 Rv, dat in de leden 2 en 3 vervolgens een onderscheid aanlegt tussen authentieke en onderhandse akten. Een akte is authentiek, als zij is opgemaakt (1) in de vereiste vorm, (2) bevoegdlijk, (3) door een ambtenaar, (4) aan wie bij of krachtens de wet is opgedragen op die wijze te doen blijken van (5) door hem gedane waarnemingen of verrichtingen en zij (6) bestemd is tot bewijs in een burgerlijk geding. Alle andere akten zijn onderhandse akten, maar nog steeds (a) ondertekend en (b) bestemd om tot bewijs te dienen.

Dwingend tegen eenieder

De bewijskracht van akten is geregeld in art. 184 Rv. Lid 1 bepaalt dat *authentieke akten* tegen eenieder dwingend bewijs opleveren, althans van hetgeen de ambtenaar binnen de kring van zijn bevoegdheid omtrent zijn waarnemingen en verrichtingen heeft verklaard. Nu de wet het niet uitsluit, staat ingevolge art. 178 lid 2 Rv tegen dat dwingende bewijs wel tegenbewijs open.

Hoe ver die dwingende bewijskracht gaat, blijkt uit een arrest van de Hoge Raad

van begin dit jaar.¹ In een tot levering van een bedrijfspand bestemde akte van de notaris stond onder meer opgenomen dat de koopsom van f 350.000 door koopster was voldaan. Kort nadien faillieerde de verkoopster, maar hoewel de curator aanwijzingen had dat slechts een deel van de koopsom was voldaan, stuitte zijn ontbindingsvordering af op de dwingende bewijskracht van de akte; dat koopster geen betalingsbewijzen of bankafschriften in het geding wilde of kon brengen en steeds wisselende stellingen aanvoerde, doet aan die bewijskracht, aldus de Hoge Raad, niet af en vormt op zichzelf onvoldoende tegenbewijs.

Bewijs gevraagd

De bewijskracht van een *onderhandse akte* is ingevolge art. 184 lid 2 Rv beperkter: aan die akte komt slechts (tussen partijen) dwingend bewijs toe als het gaat om een verklaring van een partij waaromtrent de akte ten behoeve van de wederpartij als bewijsmiddel is bestemd. Art. 185 lid 1 Rv zondert wat dat betreft de schuldbekentenis weer uit, tenzij die door de ondertekende partij geheel met de hand is geschreven of althans voorzien van een goedschrift waarin het geldbedrag voluit in letters is vermeld. Komt aan een onderhandse akte ingevolge deze bepalingen geen dwingend bewijs toe, dan komt haar ingevolge art. 179 lid 2 Rv vrije bewijskracht toe.

Art. 186 lid 1 Rv bepaalt dat een geschrift dat het uiterlijk heeft van een *authentieke akte* als zodanig geldt, behoudens het bewijs van het tegendeel. Een partij die derhalve stelt dat de door zijn wederpartij overgelegde authentieke akte vals is, draagt de bewijslast van die stelling.

Gecompliceerder ligt een en ander met de *onderhandse akte*. Als de ondertekening van zodanige akte door de partij, tegen welke zij dwingend bewijs zou opleveren,

Als de ondertekening van de onderhandse akte door de wederpartij wordt ontkend, rust de bewijslast ten aanzien van de ondertekening op de partij die de akte wil gebruiken

stellig wordt ontkend, dan levert zij geen bewijs op zolang niet is bewezen van wie de ondertekening afkomstig is, aldus art. 186 lid 2 Rv. Daarbij rust de bewijslast van de echtheid van de ondertekening op de partij, die van de akte gebruik wenst te maken.² Een ontkenning als bedoeld in art. 186 lid 2 Rv leidt tot een bewijsincident dat aan de verdere bewijslevering voorafgaat, omdat als de handtekening inderdaad vals blijkt te zijn, aan de desbetreffende akte in het geheel geen bewijskracht (meer) toekomt, ook geen vrije. Met 'stellige' ontkenning heeft de wetgever overigens niet bedoeld dat daarvoor superlatieven zijn vereist, maar slechts dat een algemene betwisting ('gedaagde betwist al hetgeen eiser stelt, behoudens voor zover hierna erkend') niet voldoende is.

Overigens volstaat de stellige ontkenning, dus als de ontkenkende partij zich daarbij ter adstructie nog beroept op feiten en omstandigheden, dan leidt dat niet tot verschuiving van de bewijslast naar die partij.³

Anders ligt het, aldus nog steeds art. 186 lid 2 Rv, als degene tegen wie de akte wordt ingeroepen een ander is dan hij die haar ondertekend zou hebben, bijvoorbeeld een cessionaris of rechtsopvolger onder algemene titel. Deze kan volstaan met de

enkele verklaring dat hij de echtheid van de ondertekening niet erkent; een 'stellige' ontkenning is dus niet vereist. Ook dan rust overigens de bewijslast van de echtheid van de handtekening op degene die zich op de akte beroept. Aangenomen kan worden dat art. 186 Rv ook in kort geding geldt.⁴ Als handtekening in de zin van deze bepaling kan ook gelden de gedrukte of gestempelde facsimilé van een handtekening,⁵ omdat deze, ook indien door een ander dan de betrokkene, mits bevoegd, gesteld, geldig is. Ontkent hij tegen wie de akte wordt ingeroepen dat deze ondertekening door hemzelf of door een ander met zijn goedvinden is aangebracht, dan rust de bewijslast van de echtheid op de wederpartij.⁶

Tekst ná handtekening

Als nu niet de echtheid van een handtekening onder een onderhandse akte wordt betwist, maar wel die van de tekst van de akte (bijvoorbeeld met de stelling dat die eerst ná de ondertekening boven de handtekening is geplaatst, of althans gewijzigd), dan biedt geen van de art. 183-187 Rv soelaas, maar dient de bewijslast op grond van art. 177 Rv te worden verdeeld. Dat brengt mee dat als hoofdregel op degene die stelt dat de akte vals of vervalst is, de bewijslast daarvan zal rusten en daarmee

het risico dat zulks niet kan worden bewezen. De rechter kan echter op grond van feiten die reeds vaststaan, zoals onverklaard gebleven onregelmatigheden in de tekst, of op grond van de onwaarschijnlijkheid van de stellingen van degene die de akte inroept, met betrekking tot de totstandkoming van de tekst tot het oordeel komen dat, behoudens tegenbewijs, moet worden aangenomen dat die tekst geheel of ten dele later boven de handtekening is geplaatst.⁷

Naar komend recht zal er wat dit onderwerp betreft niets veranderen, waar de art. 177 en 183-187 Rv ongewijzigd terugkeren in de art. 2.8.2 en 2.8.8-2.8.12 Rv-nieuw, welke naar alle waarschijnlijkheid zullen worden vernummerd tot de art. 149 en 156-160 Rv-nieuw.

1 HR 5 januari 2001, RvdW 2001, 23, rov. 3.3.3.

2 Aldus Parlementaire Geschiedenis nieuw bewijsrecht, p. 150 en 154.

3 HR 28 februari 1997, NJ 1997, 330, rov. 3.3.

4 Aldus Hof Amsterdam 18 augustus 1996, NJ 1996, 25, rov. 3.2.

5 Zie bijv. HR 2 februari 1920, NJ 1920, p. 235; HR 25 juni 1943, NJ 1943, 518.

6 Parlementaire Geschiedenis nieuw bewijsrecht, p. 151.

7 Aldus HR 15 januari 1993, NJ 1993, 179, rov. 3.5; HR 21 april 1995, NJ 1996, 652 (WMK), rov. 3.7.2; HR 14 januari 2000, NJ 2000, 236, rov. 3.4.